

DANIJELE GANZER

PROTIVZAKONITI RAT OVI

Preveo s nemačkog
Nebojša Barać

Laguna

Naslov originala

Daniele Ganser

ILLEGALE KRIEGE, WIE DIE NATO-LÄNDER DIE UNO
SABOTIEREN. EINE CHRONIK VON CUBA BIS SYRIEN

Copyright © 2016 Orell Füssli Verlag AG, Zurich, Switzerland
All rights reserved

Translation copyright © za srpsko izdanje 2018, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Ovu knjigu posvećujem mojoj majci Žaneti i ocu Gotfridu, kao i svim ljudima koji se hrabro, obazrivo i nenasilno zalažu za mir.

„Svi članovi se u svojim međunarodnim odnosima uzdržavaju od pretnje silom ili upotrebe sile protiv teritorijalnog integriteta ili političke nezavisnosti svake države, kao i od činjenja svega drugog što nije u saglasnosti sa ciljevima Ujedinjenih nacija.“

Zabrana upotrebe sile, Povelja Ujedinjenih nacija 1945.
(poglavlje I, član 2, odeljak 4)

Sadržaj

Uvod	15
1. Osnivanje Ujedinjenih nacija 1945. godine	21
Nikada više rat	21
193 zemlje članice UN	24
Zabrana nasilja utemeljena u Povelji Ujedinjenih nacija.	25
Podrivanje UN lažima	30
2. Osnivanje NATO-a	32
Dvadeset osam zemalja članica NATO-a	32
Partnerstvo za mir (<i>Partnership for Peace</i>)	36
3. Imperija SAD	38
Po čemu prepoznajemo imperiju?	39
SAD su oligarhija.	43
Martin Luter King o oholosti moći.	49

4. Osnivanje Međunarodnog krivičnog suda	
1998. godine	50
Šta je zločin protiv mira?	51
Šta su ratni zločini?	54
Šta je zločin protiv čovečnosti?	55
Šta je genocid?	56
Ko je osuđen?	57
Vladavina prava umesto vladavine politike moći. . . .	60
Džordž Buš i Toni Bler su ratni zločinci.	65
5. Protivzakonit rat protiv Irana 1953. godine	67
Premijer Mosadik govori pred Ujedinjenim nacijama 1951. godine	67
Protivzakonito svrgavanje Mosadikove vlade 19. avgusta 1953.	71
Mediji u zemljama NATO-a prećutkuju puč	74
Izvinjenje zbog puča	77
6. Protivzakonit rat protiv Gvatemale 1954. godine	79
Agrarna reforma zemlje predsednika Arbenza	79
CIA svrgava predsednika Arbenza	83
Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija ne pomaže Gvatemali	85
Kastiljo Armas preuzima vlast	87
Ubistvo Če Gevare	88
Ajzenhauer upozorava na „vojno-industrijski kompleks“	90
7. Protivzakonit rat protiv Egipta 1956. godine	93
Zavera pod nazivom operacija <i>Musketar</i>	93

Izrael, Francuska i Velika Britanija napadaju	96
Ujedinjene nacije šalju mirovnu misiju	102
Mađarska revolucija 1956..	103
8. Protivzakonit rat protiv Kube 1961. godine	106
Revolucija na Karibima	106
Zapaljive bombe padaju na Kubu	110
Atentati	115
Fidel Kastro u Njujorku	120
Invazija u Zalivu svinja 15. aprila 1961. godine.	123
Ujedinjene nacije su zakazale u rešavanju pitanja invazije	135
Operacija <i>Mungos</i> podriva kubansku privredu	142
Zaustavljanje operacije <i>Nortvuds</i>	146
Rusi postavljaju rakete na Kubi.	153
Kenedi uvodi pomorsku blokadu Kube	157
Krizna sednica Ujedinjenih nacija u Njujorku	161
Ujedinjene nacije se pretvaraju u sudnicu svetske javnosti.	169
Krizna diplomatija generalnog sekretara U Tanta	172
Moskva povlači svoje rakete.	174
Ujedinjene nacije osuđuju američki ekonomski embargo	178
9. Protivzakonit rat protiv Vijetnama 1964. godine.	182
Francuska 1954. godine gubi svoju koloniju Indokinu	182
Ubistvo predsednika Ngoa Dina Dijema	185
Ratna laž o događajima u Tonkinškom zalivu 1964. godine	188

CIA manipuliše masovnim medijima	193
Protivzakonito bombardovanje Laosa i Kambodže. . .	197
U Tant, generalni sekretar Ujedinjenih nacija, uzaludno pokušava da posreduje.	200

10. Protivzakonit rat u Nikaragvi 1981. godine 204

Gerilski vođa Augusto Sandino bori se protiv Jenkija .	204
Sandinisti preuzimaju vlast	207
Kontraši započinju protivzakonit napadački rat 1981. godine	208
Međunarodni sud pravde osuđuje SAD 1986. godine .	211
Afera <i>Iran-Kontra</i>	215

11. Protivzakonit rat protiv Srbije 1999. godine. 219

Sjedinjene Države postavljaju vojnu bazu u bivšoj Jugoslaviji	219
Američka <i>imperija</i> cepa Jugoslaviju	221
Proglašenje nezavisnosti Hrvatske i Slovenije 1991. godine	223
Početak rata u Bosni 1992. godine	227
NATO bombarduje Bosnu u maju 1995. godine . . .	229
Masakr u Srebrenici 1995. godine	231
Dejtonski sporazum u novembru 1995.	238
SAD jačaju Oslobođilačku vojsku Kosova.	239
Navodni masakr u Račku u januaru 1999. godine . .	243
NATO bombarduje Srbiju i Kosovo 24. marta 1999. godine.	245
Nemačka ponovo ulazi u rat	247
Ratna laž o koncentracionom logoru u Prištini. . . .	254

Ratna laž o masakru u Rogovu	256
Milošević umire u zatvoru Ujedinjenih nacija	258

12. Protivzakonit rat protiv Avganistana 2001. godine . . . 262

Invazija Sovjetskog Saveza 1979. godine.	262
Teroristički napadi izvedeni 11. septembra 2001. godine	266
Napad na Avganistan 7. oktobra 2001. godine	275
Nemačka šalje vojnike u Avganistan	279
Protivzakonit rat protiv Pakistana 2001. godine	285

13. Protivzakonit rat protiv Iraka 2003. godine 290

Prvi zalivski rat 1980. godine	291
Drugi zalivski rat 1990. godine	297
Invazija na Panamu 1989. godine	298
Savet bezbednosti UN osuđuje napad na Kuvajt 1990. godine	300
UN proglašavaju ekonomski embargo Iraku	304
SAD i Velika Britanija bombarduju Irak 1998. godine	308
Bušov i Blerov napad na Irak 2003. godine	310

14. Protivzakonit rat protiv Libije 2011. godine 324

Predsednik Regan bombarduje Libiju 1986. godine	325
Teroristički napad u Lokerbiju 1988. godine	328
Zalaganje za prava žena u Libiji.	331
Govor Muamera Gadafija pred Ujedinjenim nacijama 2009. godine	333
Izbijanje građanskog rata u februaru 2011. godine	336
NATO bombarduje Libiju 19. marta 2011. godine	345
Nov princip „odgovornost za zaštitu“ (<i>Responsibility to Protect</i> – R2P)	347

15. Protivzakonit rat protiv Ukrajine 2014. godine 355

Širenje NATO-a ka Istoku.	355
Samit NATO-a u Bukureštu 2008. godine.	361
Puč u Ukrajini 20. februara 2014. godine	365
<i>Fuck the EU</i> : protivzakonit puč koji su Sjedinjene Države sprovele u Kijevu.	368
Ponovno osvajanje Krima u martu 2014. godine . . .	374
Otcepljenje Krima i ruski veto u Savetu bezbednosti. .	379
Građanski rat u Ukrajini počinje 15. aprila 2014. godine.	383
Obaranje putničkog aviona MH17 i sankcije protiv Rusije.	386

16. Protivzakonit rat protiv Jemena 2015. godine 391

Američki napadi dronovima na Jemen 2009. godine. .	392
Barak Obama 2009. godine dobija Nobelovu nagradu za mir	396
Saudijska Arabija bombarduje Jemen u martu 2015. godine	399
Industrija oružja zarađuje u ratovima	403

17. Protivzakonit rat protiv Sirije koji još uvek traje 407

Da li je Asad novi Hitler?	408
Tajni rat NATO-a protiv Sirije	412
Rat za naftovode i gasovode zalivskih monarhija Katara i Saudijske Arabije.	416
Početak rata u Siriji u Dari u martu 2011. godine . .	420
Džihadisti kao kopnena vojska NATO-a	424
Oružje iz rata u Libiji u rukama džihadista	429
Džihadisti osnivaju kalifat u junu 2014. godine. . . .	435

Napad hemijskim otrovom izvršen u Guti	
21. avgusta 2013. godine.	439
Snimci odrubljivanja glava i američki napad	
23. septembra 2014. godine	444
Priča o eksplozivnoj buradi	448
Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija	
bavi se problemom terorizma.	449
Francuska započinje bombardovanje Sirije	
27. septembra 2015.	455
Rusija započinje bombardovanje Sirije	
30. septembra 2015.	456
Velika Britanija započinje bombardovanje Sirije	
2. decembra 2015.	459
Nemačka se uključuje u rat u Siriji	
4. decembra 2015. godine	463
18. Zaključak	474
Hronologija: neki od protivzakonitih	
ratova posle 1945. godine	483
Preporučene knjige za dodatno produbljivanje.	489
Izjava zahvalnosti	493
O autoru	497

Uvod

U vremenima kada sve veći broj izbeglica pristize u Evropu, političari i građani s pravom zahtevaju suzbijanje uzroka izbegličkih kriza. Ali šta su uzroci? Pored porasta broja stanovništva, siromaštva, ekološke ugroženosti i nezaposlenosti, to su, bez sumnje, i ratovi koji pustoše zemlje iz kojih te izbeglice potiču. Rat i terorizam već godinama su udarne vesti u masovnim medijima. Međutim, u Evropi i Severnoj Americi ti isti masovni mediji suviše retko pominju da su ti ratovi protivzakoniti.

Od završetka Drugog svetskog rata i osnivanja mirovne organizacije UN važi zabrana rata koja se odnosi na ceo svet. U odnosu na ovu zabranu postoje samo dva izuzetka: kao prvo, to je pravo na samoodbranu, što znači da napadnuta zemlja sme da se brani. Kao drugo, dozvoljen je rat protiv neke zemlje ukoliko postoji izričit mandat Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija. Osim u slučaju ova dva izuzetka, rat je zabranjen, i to već više od sedamdeset godina.

Kada neko uzme oružje u ruke, izađe na ulicu i ubije nekog čoveka, to je protivzakonito. Ubistvo je zabranjeno. Svi ljudi to znaju. U uređenoj pravnoj državi policija tada traga za ubicom, a kada ga uhvati, dobiće pravedno suđenje sa iskusnim

i pravednim sudijama i posle toga dugi niz godina moraće da provede u zatvoru. Mnogi ljudi znaju da je i rat protivzakonit, baš kao i ubistvo. Zabranjeno je da jedna zemlja izvrši oružani napad na drugu zemlju. Krivicu zbog zločina izvršenja teškog nasilja snose političari zemlje koja napada, dakle, po pravilu, predsednik ili premijer, i oni bi trebalo da budu optuženi i kažnjeni, a mnogi od njih i da završe u zatvoru.

Međutim, upravo to se ne događa nikada ili isuviše retko zato što su političari koji snose odgovornost suviše moćni u odnosu na ulične ubice, pa niko ne može da ih uhapsi i kazni. A, pored toga, i zato što se masovni mediji ne usuđuju da političare, koji vode ofanzivne ratove bez mandata UN, jasno i glasno nazovu zločincima. Posledice svega toga su dalekosežne. Jer o onome što se ne prikazuje na televiziji i o čemu ne pišu novine, malo se razmišlja i raspravlja, pa zato širokoj publici retko pada na pamet da su ratni zločinci iz država NATO-a takođe krivci za izbegličku krizu; stalno slušamo o krijumčarima ljudi i njihovim šleperima sa izbeglicama koji, doduše, takođe snose odgovornost, ali su u hijerarhiji mnogo niže.

Ja sam švajcarski istoričar i istraživač mira i polje moje stručnosti je međunarodna istorija posle 1945. godine, a u Bazelu vodim Švajcarski institut za istraživanja mira i energije (SIPER). Dugi niz godina sa rastojanja sam posmatrao razne ratove i užasnua sam se kada sam ustanovio sledeće: zemlje koje pripadaju NATO-u, najvećem vojnom savezu na svetu koji predvode SAD, u poslednjih sedamdeset godina započele su većinu protivzakonitih ratova, ali su uvek prolazile nekažnjeno. SAD i NATO predstavljaju opasnost za svetski mir jer su se iznova i iznova oglašivali o zabranu ratovanja.

Na osnovu činjenica i hronološki iznesenih primera iz raznih zemalja, u ovoj knjizi objašnjavam kako se vode protivzakoniti ratovi. Ukazaću na to kako su pravila mirovne organizacije UN podrivana svesno i sa namerom. Moja istraživanja u

vezi sa temom protivzakonitih ratova trajala su mnogo godina i zato želim ukratko da iznesem istorijat nastanka ove knjige.

Ovo istraživanje započeo sam 1997. godine. Tada sam imao dvadeset četiri godine i studirao sam istoriju na Katedri za istoriju i filozofiju na Bazelskom univerzitetu. U okviru završnih ispita morao sam šest meseci vrlo temeljno da istražujem određenu tematsku oblast i potom da spremim diplomski rad, koji je na kraju imao sto pedeset stranica (danas bi to bio master). Znao sam da su ratovi protivzakoniti i zato sam odlučio da na primeru krize u Kubi 1962. godine ispitam jesu li tada poštovana pravila Ujedinjenih nacija ili nisu. U arhivama sam proučio protokole Saveta bezbednosti UN i Generalne skupštine UN i uz to sam čitao stručne knjige. Izvori UN su javni i dostupni. Svako može da pročita šta su zastupnici raznih zemalja rekli na zasedanjima UN. Tada se još sve beležilo na papiru. Danas mnoge dragocene dokumente Ujedinjenih nacija možemo pronaći i u digitalnom obliku u Biblioteci Ujedinjenih nacija „Dag Hamaršeld“ (*Uninted Nations Dag Hammarskjöld Library*).

Nakon što sam mnogo šta pročitao, došao sam do potresnog zaključka: pravila UN sistematski su kršena, a to nikada nije obznanjivano u masovnim medijima. U Savetu bezbednosti UN izgovoreno je mnoštvo laži. Osim toga, vode se prikriveni ratovi protiv kojih su Ujedinjene nacije nemoćne, kao što je na primer bila invazija u Zalivu svinja 1961. Napisao sam svoj istraživački rad na engleskom, a rezultate sam pod nazivom *Uloga Ujedinjenih nacija u Kubanskoj raketnoj krizi* (*The Role of the United Nations in the Cuban Missile Crisis*) predstavio u julu 1997. na Bazelskom univerzitetu. Položio sam ispit. Profesori istorije Rajner Hofman i Georg Krajs mom radu su dali odličnu ocenu i najviše pohvale (*summa cum laude*) i obodрили me da objavim svoj naučni rad.

Godine 2000. mala izdavačka kuća *Juniverziti pres of saut* (*University Press of South*) u SAD objavila je moj diplomski

rad pod nazivom *Bezobzirno kockanje. Sabotiranje Ujedinjenih nacija u kubanskom sukobu i raketnoj krizi 1962.* (*Reckless Gamble. The Sabotage of the United Nations in the Cuban Conflict and the Missile Crisis of 1962*). Noam Čomski, profesor kojeg veoma cenim i koji predaje u Americi na MIT (Masačusetski tehnološki institut), čovek koji je u mnogo navrata kritikovao protivzakonite ratove koje je vodila njegova zavičajna zemlja, pohvalio je moju knjigu, što je mene, mladog istoričara, veoma obradovalo. Čomski je na korici objasnio da je ova knjiga „blistava naučna studija koja ne samo da doprinosi boljem razumevanju krize na Kubi već skreće pažnju i na to kako se ponašaju najmoćnije članice UN.“

U međuvremenu me je međunarodna politika tako općinila da posle diplomiranja nisam napustio Bazelski univerzitet, već sam se u okviru svog rada na doktoratu od 1998. još snažnije udubio u savremenu međunarodnu istoriju. U okviru svog istraživačkog projekta posvetio sam pažnju tajnim vojnim jedinicama NATO-a u hladnom ratu i tako sam u septembru 2001. odbranio svoj doktorat iz istorije. Deo istraživanja o tajnim vojnim jedinicama sproveo sam u Londonskoj školi ekonomskih i političkih nauka (*The London School of Economics and Political Science*) u Londonu i tamo sam sa naučnicima iz Finske, Norveške, SAD, Velike Britanije i drugih zemalja često raspravljao o NATO-u i UN. Tema je bila i više nego aktuelna zato što je tada, 1999, NATO bez mandata Ujedinjenih nacija bombardovao Srbiju. Bio sam mlad doktorand, ali sve jasnije mi je bilo da NATO krši zakone UN.

Sada imam četrdeset četiri godine i postaje mi jasno da se već dvadeset godina bavim istorijskim istraživanjima posvećenim delovanju NATO-a i UN. Svih tih godina sakupljao sam podatke, citate i činjenice za ovu knjigu. U februaru 2003, neposredno nakon što su SAD i Velika Britanija bez mandata UN započele protivzakonit napadački rat protiv Iraka – čiji je kasniji proizvod teroristička milicija Islamska država, koja

u ovom trenutku razara Siriju – bio sam sa svojom ženom i prijateljima u švajcarskoj prestonici Bernu, gde su se održavale demonstracije protiv tog rata. Učestvovalo je oko 40.000 ljudi i to je bila jedna od većih demonstracija u Švajcarskoj još od 1945. I u drugim evropskim prestonicama i u Severnoj Americi hiljade ljudi izašlo je na ulice. To, međutim, američkog predsednika Džordža Buša i britanskog premijera Tonija Blera nimalo nije zabrinjavalo. Uprkos svim protestima, napali su Irak u martu 2003, izazvali su kaos na Bliskom istoku i proizveli ogromnu patnju i talase izbeglica. Ono što je za pokret hipija bio Vijetnamski rat, to je za mene rat u Iraku: događaj koji je potresao svet i politički dirnuo milione ljudi, a jedan od njih bio sam i ja.

Pošto je posle rata u Iraku sve većem broju ljudi postajalo jasno da protivzakoniti ratovi ugrožavaju mir u svetu, povećava se i zanimanje za istraživanje mira i istorijsko istraživanje spirale nasilja. Zato je Izdavačka kuća *Kaj Homilijus* iz Berlina zatražila odobrenje da moju studiju o sukobu na Kubi prevede sa engleskog na nemački i objavi je u svojoj ediciji posvećenoj savremenoj istoriji. Pristao sam. Klaus Ajhner preveo je tekst i knjiga se zatim 2007. pojavila pod naslovom *Kubanska kriza – UN bez šansi. Tajne vojne strategije i propadanje svetske zajednice 1959–1962*. Knjiga je nekoliko godina prodavana, ali sada je rasprodata i neće biti ponovo objavljivana. Svi važni podaci o Kubi izneseni su u ovoj knjizi u dužem poglavlju posvećenom ovoj temi.

Analize koje obrađuju temu protivzakonitih ratova sakupljane godinama, izložio sam u ovom delu. Naravno, ovo nije sveobuhvatan prikaz svih protivzakonitih ratova posle 1945. pošto ih ima tako mnogo da ovde ne mogu da pomenem sve. Ova knjiga svedena je samo na obrađivanje protivzakonitih ratova u kojima su sudelovale članice NATO-a, ali podrazumeva se da su postojali i protivzakoniti ratovi u kojima članice NATO-a nisu učestvovalе. Dakle: mnogi protivzakoniti ratovi neće biti

pomenuti u ovoj knjizi i to je ogromno područje u koje mora da bude uložen ogroman rad da bi detaljnije bilo istraženo.

Ova knjiga podeljena je na hronološki raspoređena poglavlja posvećena raznim zemljama. Čitalac, dakle, nakon što pročita uvodna poglavlja koja govore o UN, NATO-u i SAD i Međunarodnom krivičnom sudu, slobodno može da se posveti onim poglavljima koja ga najviše zanimaju. Hronologija na kraju knjige omogućava brz pregled najvažnijih podataka i događaja.

Nadam se da će ovu knjigu pročitati neka mlada studentkinja ili neki mladi student i da će se osećati isto kao ja kada sam kao dvadesetčetvorogodišnjak sedeo u Bazelskoj univerzitetskoj biblioteci: naime da će u njima pobuditi pažnju i trajno zanimanje za svet, ljude i mir. Osim toga, nadam se da će ova knjiga dotaći sve ljude svih starosnih grupa, ljude koji se ne bave stručno istorijom, ali ih zanimaju događaji u svetu i mirovni pokreti i u najširem smislu se zalažu za mir. Jer čvrsto sam ubeđen da moramo da zaustavimo protivzakonite ratove i poštujemo Povelju UN.

1. Osnivanje Ujedinjenih nacija 1945. godine

Svetska mirovna organizacija Ujedinjene nacije (*United Nations Organisation* – UNO) osnovana je 26. juna 1945. u San Francisku u SAD. Njeno glavno sedište nalazi se u Njujorku, dok je drugo sedište u Palati nacija u Ženevi u Švajcarskoj. Mnogi osnivači Ujedinjenih nacija bili su potreseni užasima i bolom koje su ljudi jedni drugima naneli za vreme Drugog svetskog rata. Taj najveći i najsvirepiji rat koji je vođen na ovoj plavoj planeti odneo je šezdeset miliona života, što odgovara današnjem broju stanovnika Francuske.

Nikada više rat

Već posle Prvog svetskog rata nastali su manji mirovni pokreti. Nemački vojnici koji su se borili u Prvom svetskom ratu osnovali su 1919. Mirovni savez učesnika u ratu i svesrdno su se zalagali za to da nikada više ne dođe do novih ratova. „Svetski rat je prošao. Ako je imao ikakav smisao, to je onda podučavanje naroda o besmislenosti oružanih sukoba“, glasila je mudra spoznaja tih vojnika. „Međutim, i takve ogromne poduke brzo se zaboravljaju. Važno je očuvati sećanje na patnje, prolivenu

krv, bol, tlačeno čovečanstvo. Za to bi prvenstveno trebalo da se zalažu sudeonici u ratu. Oni znaju šta je rat. Stoga svim sredstvima moraju da se bore protiv rata i za mir.“ Mirovni savez hteo je da uvede u škole nastavu o očuvanju mira i da raspusti vojsku, a glavna parola bila je: „Nikada više rat!“¹

Poznato je da ovaj mirovni pokret nije uspeo da ostvari svoje ciljeve. Posle Prvog svetskog rata usledio je Drugi svetski rat, u kojem su do izražaja došli sasvim novi, do tada nezamislivi načini ubijanja, kakvi su bili oni u koncentracionim logorima kao što je Aušvic ili bacanje atomske bombe na Hirošimu. Mnogi koji su doživeli i preživeli Drugi svetski rat nisu želeli da se takvo ludilo ikada ponovi, te su stoga iznova tražili načine kako da u potpunosti zabrane ratove ili makar da ih dozvole samo u izuzetnim okolnostima.

Ljudi koji su preživeli Drugi svetski rat uplašili su se i svega onoga što je u njima samima za vreme rata isplivalo na površinu. Jer uvideli su da postoji mogućnost skoro nepojmljivog samostrebljenja koju je trebalo obuzdati. Pohlepa za moći i novcem udružena sa lažima, obmanama i bezobzirnošću, prouzrokovala je ogromnu patnju. Sofi Šol, koja se za vreme Drugog svetskog rata kao članica pokreta otpora *Bela ruža* neustrašivo borila sa nacionalsocijalističkom diktaturom, jasnim rečima je kritikovala ponore međunarodne politike: „Iako se ne razumem mnogo u politiku, iako nisam dovoljno ambiciozna da se bavim njom, ipak imam makar osećaj razlikovanja pravednog od onog što je nepravedno“, napisala je za vreme rata ova devetnaestogodišnjakinja u pismu svom vereniku Fricu Hartnagelu. „I mogla bih da zaplaćem zbog pokvarenosti ljudi koji se bave velikom politikom, kako samo lako prodaju svog brata zbog neke sitne koristi... Svi u sebi nosimo visoka vrednosna merila, samo

¹ Osnivački proglas „Mirovnog saveza učesnika u ratu“, *Berliner Volkszeitung*, 19. oktobar 1919. Citirano u: Kurt Tucholsky: *Gesamtausgabe. Texte und Briefe. Band 3* (Kurt Tuholski, *Sabrana dela. Tekstovi i pisma*. tom 3) Rowohlt 1999.

što nedovoljno često tragamo za njima. Možda zato što su to beskompromisne vrednosti.“ Sofi Šol je 1943, zajedno sa svojim bratom Hansom, uhapšena zbog „veleizdaje“ i „podrivanja odbrambenih snaga“ dok je na Minhenskom univerzitetu delila letke, osuđena je i potom joj je giljotinom odrubljena glava.²

Sve do danas brat i sestra Šol primer su za to da su i u naj-mračnijim časovima svetske istorije postojali borci za slobodu koji su po cenu sopstvenog života pokušavali da spreče masovna ubistva, nasilje i nepravdu. Ovo je postulat koji su preuzeli i osnivači Ujedinjenih nacija. Njihova iskrena želja bila je da buduće generacije oslobode okova rata i da stvore nov i bolji svet. Mnogi saradnici UN posvetili su se tim ciljevima. Među njih spada, na primer, Šveđanin Dag Hamaršeld, drugi generalni sekretar UN, čija su uverenja bila čvrsto utemeljena na hrišćanstvu. Na njegovom nadgrobnom spomeniku u Upsali u Švedskoj piše: „Ne ja, već Bog u meni.“ Hamaršeld je bio čovek koji je svoje svakodnevno bogoslužjenje potvrđivao zalaganjem za mir u svetu. Za to mu nije bila potrebna crkva, već dodir sa ljudima. Nakon što je preuzeo funkciju generalnog sekretara u aprilu 1953, ispred zgrade glavnog sedišta Ujedinjenih nacija u Njujorku objasnio je jednom novinaru: „Sa očeve strane nasledio sam veru u to da nema ispunjenijeg života od onog provedenog u nesebičnom služenju sopstvenoj zemlji – ili čovečanstvu. To služenje iziskuje žrtvovanje svih ličnih interesa, ali i hrabrost da nepokolebljivo stanemo iza svojih uverenja.“ Hamaršeld je preminuo 18. septembra 1961. prilikom nerazjašnjenog pada aviona iznad Afrike, gde je posredovao u mirovnim pregovorima za vreme krize u Kongu. Generalni sekretar UN je verovatno ubijen. Kratko nakon što je poginuo dobio je Nobelovu nagradu za mir.³

² Sönke Zankel: *Mit Flugblättern gegen Hitler (Lecima protiv Hitlera)*, Böhlau Verlag 2008, str. 95.

³ Stephan Mögle-Stadel: *Dag Hammarskjöld. Vision einer Menschheitsethik (Dag Hamaršeld. Vizija etike čovečanstva)*, Verlag Urachhaus 1999, str. 67.

193 zemlje članice UN

Ujedinjene nacije su jedina međunarodna organizacija čije su članice skoro sve zemlje sveta, i u ovom trenutku ima ih 193. To omogućava vladama da preko svojih ambasadora u UN u Njujorku i Ženevi budu u stalnoj vezi i razmenjuju informacije, što je u kriznim vremenima naročito dragoceno. Tokom poslednjih sedamdeset godina znatno se povećao broj članica Ujedinjenih nacija, sve više država žele, kao izraz svoje nezavisnosti i suvereniteta, da postanu punopravne članice UN. Kada su 1945. osnovane, Ujedinjene nacije brojale su samo 50 zemalja, i tada su, između ostalih, članice bile SAD, Francuska, Rusija, Meksiko, Kuba, Brazil, Kanada, Indija, Iran, Irak, Danska i Norveška. Republika Kina, opštepoznata kao Tajvan, takođe je bila jedna od zemalja osnivačica, a zvanično sedište kineske vlade tada se nalazilo u Taj Peju. Tek je 1971. godine njeno mesto u UN preuzela komunistička Narodna Republika Kina, to jest sedište kineske vlade premešteno je u njenu prestonicu Peking. Austrija je UN pristupila 1955. godine. Savezna Republika Nemačka (SRN) i Nemačka Demokratska Republika (NDR) pristupile su UN 1973. kao dve samostalne članice, a od 1990. ujedinjena Nemačka je članica UN. A budući da su Švajcarkinje i Švajcarci principijelno nepoverljivi prema međunarodnim organizacijama, švajcarski narod dugo je odlagao pristupanje Ujedinjenim nacijama. Švajcarska je tek 2002, posle održanog referenduma, postala članica UN. Kao osoba sa pravom glasa, glasao sam za pridruživanje Švajcarske UN i pritom sam podugačkim člankom u *Noje cirher cajtungu* (*Neue Zürcher Zeitung*) vrbovao za pristupanje Ujedinjenim nacijama.⁴

Najmlađe tri članice UN su Istočni Timor, Crna Gora i Južni Sudan. Istočni Timor postao je članica UN 2002. godine,

⁴ Daniele Ganser: *Die Schweiz zwischen Igelmythos und UNO* (Švajcarska između mita o ježu i UN), *Neue Zürcher Zeitung*, 19. februar 2002.

nakon što je proglasio nezavisnost od Indonezije. Crna Gora je 2006. postala članica UN, nakon što se ocepila od Srbije. Južni Sudan, koji se ocepio od Sudana, postao je 2011. godine 193. članica Ujedinjenih nacija. Možemo poći od toga da će se broj članica Ujedinjenih nacija povećavati. Vatikan i Palestina u ovom trenutku nisu punopravne članice UN, ali obe zemlje imaju status stalnih posmatrača bez prava glasa u Generalnoj skupštini UN. Republika Kosovo je pravno autonomna srpska pokrajina, ali je 2008. jednostrano proglasila nezavisnost. Tu nezavisnost priznalo je 110 od 193 zemlje članice UN. Međutim, Kosovo u ovom trenutku nema mesto u Generalnoj skupštini UN, te samim tim nije ni zemlja članica UN.

Liga naroda, međudržavna organizacija osnovana posle Prvog svetskog rata, 1920. godine, zarad obezbeđivanja mira u svetu, doživela je potpun neuspeh jer nije bila u stanju da spreči Drugi svetski rat. Međutim, bilo bi pogrešno iz toga izvesti zaključak da su sve međunarodne organizacije nesposobne i osuđene na propast. Naravno, postoji mogućnost da će i Ujedinjene nacije u 21. veku doživeti neuspeh, da će ih oduvati nekakav treći svetski rat i da će proći isto kao nekada Liga naroda. Doduše, to se još nije dogodilo. I zato je pametno i važno da brižno čuvamo Ujedinjene nacije i da uvek budemo svesni njihovih osnovnih postulata.

Zabrana nasilja ustanovljena u Povelji Ujedinjenih nacija

Osnovna ideja Ujedinjenih nacija jednostavna je i jasna: ratovi su protivzakoniti. Ova osnovna ideja važi i danas, iako je pretrpetko zastupljena i isticana na televiziji, a ne prenose je ni novine ni internet. U članu 2 Povelje Ujedinjenih nacija zabrana nasilja objašnjena je pametno i jasno: „Svi članovi rešavaju svoje međunarodne sporove mirnim putem, tako da međunarodni

mir i bezbednost, kao i pravda, ne budu povređeni. Svi članovi se u svojim međunarodnim odnosima uzdržavaju od pretnje silom ili upotrebe sile protiv teritorijalnog integriteta ili političke nezavisnosti svake države, kao i od činjenja svega drugog što nije u saglasnosti sa ciljevima Ujedinjenih nacija.“

Otkako se završio Drugi svetski rat i otkako su osnovane UN, u celom svetu važi ta zabrana ratovanja. Postoje samo dva izuzetka od te zabrane: kao prvo, važi pravo na samoodbranu, što znači da neka zemlja sme da se brani ako je napadnuta. Kao drugo, sme da se vodi rat protiv neke zemlje u slučaju da postoji izričit mandat Saveta bezbednosti UN. Samo u slučaju da Savet bezbednosti dâ takav mandat, neki rat može se smatrati zakonitim. Svi ostali ratovi su protivzakoniti.

UN su važne zato što „imamo niz problema koji su zaista globalne prirode i koje – ako uopšte – možemo da rešimo samo zajedno, globalno“, naglašava s pravom Andreas Cumah, stručnjak za UN.⁵ Međutim, Generalna skupština, Savet bezbednosti i generalni sekretar nemaju „nezavisan život“. Oni samo oslikavaju ponašanje njihovih najmoćnijih članova. Ili, kao što je to opisao generalni sekretar UN Situ U'Tant: „Ujedinjene nacije mogu da urade samo ono što im dozvole njihove zemlje članice.“⁶ Odluku o primeni sile može doneti isključivo Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija. A ono što najviše mora da nas zabrine jeste nesrazmerna zastupljenost vojnog saveza NATO u Savetu bezbednosti Ujedinjenih nacija. Savet bezbednosti UN sastoji se od pet stalnih članica, koje imaju pravo na veto, i deset izabраниh članica, koje dobijaju mandat

⁵ *Globales Chaos – machtlose UNO (Globalni kaos – nemoć UN)*, Infoperber, 4. jul 2015.

⁶ Sithu U Thant: *Portfolio for Peace. Excerpts from the writing of UThant, Secretary General of the United Nations, on major world issues 1961–1970* (Portfelj za mir. Izvod iz spisa U Tanta, generalnog sekretara Ujedinjenih nacija, o najvažnijim svetskim problemima 1961–1970), United Nations 1970, str. 1.

na po dve godine i nemaju pravo na veto. Odluke Saveta bezbednosti pravosnažne su za sve 193 zemlje članice UN kada barem devet od petnaest članica prihvati neku rezoluciju i pritom nijedna stalna članica ne iskoristi veto. Najmoćnijih pet stalnih članica Saveta bezbednosti UN su zemlje NATO-a: SAD, Velika Britanija i Francuska, i uz njih još i Rusija i Kina. Na osnovu ovog jasnog pregleda možemo izvesti zaključak da je skoro nemoguće da Savet bezbednosti UN izglasa rezoluciju koja će pravno dozvoliti rat protiv neke zemlje koja pripada NATO-u zato što bi neka od ove tri zemlje to sprečila svojim vetom. Interesi zemalja NATO-a su u Ujedinjenim nacijama nesrazmerno snažno zastupljeni.

Sasvim je prirodno što su ostale zemlje sveta uvidele da raspodela moći nije pravedna i ravnomerna. Na primer, Nemačka ili Indija, Japan ili Brazil nemaju stalno mesto u Savetu bezbednosti, pa samim tim nemaju ni pravo veta. Zato nemački mediji govore o „dvoklasnom društvu u Ujedinjenim nacijama“. Ono se sastoji od pet zemalja sa pravom veta i ostalih 188 zemalja članica koje nemaju pravo veta. Naravno, i „ostatak sveta“ ima svoj glas, naime Generalnu skupštinu UN. Tu niko nema pravo veta. Međutim, rezolucije Generalne skupštine imaju samo status preporuke i nikoga pravno ne obavezuju.⁷

I manje zemlje, kao što je Libija, kritikovale su takvo dvoklasno društvo. Povelja Ujedinjenih nacija kaže da „su sve zemlje, velike ili male, ravnopravne“, objasnio je predsednik Libije Muamer Gadafi u oktobru 2009. godine pred Generalnom skupštinom UN. „Postoji li ta ravnopravnost i kada je reč o stalnim mestima u Savetu bezbednosti? Ne postoji, mi nismo ravnopravni.“ Rekao je da je nepošteno da Savet bezbednosti i članice sa pravom veta imaju posebna prava. „Kako možemo

⁷ UN-Sicherheitsrat. Zweiklassengesellschaft alten Rechts (Savet bezbednosti UN. Dvoklasno društvo zasnovano na starom pravu prvenstva), *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 13. oktobar 2010.

da budemo zadovoljni mirom u svetu i globalnom bezbednošću kada ceo svet nadzire samo petnaest zemalja? Ovde su zastupljene 192 zemlje, a ipak podsećamo na *Spiker's korner* (*Speaker's Corner*) u londonskom Hajd parku. Mi govorimo, međutim, nikoga nije briga šta imamo da kažemo.“

Predsednik Libije se žalio na to da je uticaj Generalne skupštine preslab, a da nadmoć Saveta bezbednosti UN izaziva mučninu. „U ovom trenutku Savet bezbednosti je feudalizam bezbednosti, politički feudalizam za one koji uživaju u činjenici da imaju stalno mesto. Međusobno se štite, a sve ostale iskorišćavaju. Trebalo bi da ga nazovemo 'savet terora', a ne Savet bezbednosti.“ Kritika Muamera Gadafija, čiju su zemlju dve godine kasnije napale sile NATO-a Francuska, Velika Britanija i SAD i koji je u toku tog rata ubijen, iako oštra, bila je dobro potkrepljena činjenicama. On je ukazao i na poglavlje VII Povelje UN, u kojem je opisano kada Savet bezbednosti može da upotrebi vojnu silu, i odlično objasnio način rada tog dvoklasnog društva: „U političkoj svakodnevici oni povlašćeni koriste Savet bezbednosti protiv nas, pod uslovom da im to ide u prilog. U suprotnom ga zanemaruju. Ako žele da poguraju neki projekat ili im je nešto potrebno, poštuju UN, veličaju ih i primenjuju poglavlje VII protiv siromašnih zemalja. Kada pak žele da prekrše pravila Ujedinjenih nacija, jednostavno se ne obaziru na čitavu tu instituciju... Od osnivanja 1945. godine, Savet bezbednosti nije uspeo da obezbedi bezbednost. Zanimarivaćemo sve rezolucije Saveta bezbednosti zato što se izglasavaju isključivo protiv nas, ali ne i protiv supersila koje imaju stalna mesta i pravo veta.“⁸

Istorijske činjenice, nažalost, potvrđuju kritiku koju je Libija uputila Ujedinjenim nacijama. Ta tako važna i dragocena

⁸ Govor Muamera Gadafija, predsednika Libije, pred Generalnom skupštinom UN 1. oktobra 2009.

zabrana ratovanja tako je često zanemarivana da su mnogi ljudi zaboravili da ona uopšte i postoji. Neki čak misle da zabrana ratovanja danas više ne važi ili da je izgubila važnost i da bismo mogli da ukinemo i UN, koje su odslužile svoje i više ne obavljaju svoj zadatak. Međutim, kada bismo ukinuli zabranu ratovanja i Ujedinjene nacije, čime bismo ih zamenili? Verovatno bismo tada živeli u svetu u kojem bi najmoćnije države, među kojima je i *američka imperija* a sa njom i NATO, neprestano primenjivale silu kako bi postigle svoje ciljeve. Bio bi to svet u kojem bi se siromašni i slabi branili terorizmom i služili se asimetričnim ratovanjem sa ciljem da u zemljama NATO-a poseju užas i strah. Ukratko, imali bismo nesaglediv niz ratova i terorističkih napada, tako da niko nikada ne bi tačno znao gde je i zašto započeo neki rat, ko se krije iza poslednjih terorističkih napada i kako ponovo da se izađe iz te spirale nasilja. Bilo bi samo pitanje vremena kada će u takvom haosu neko upotrebiti i atomsko, biološko i hemijsko oružje. Sasvim sigurno niko svojoj deci i unucima ne bi pozeleo tako žalostan razvoj događaja.

Zato mi se čini da je važno i ispravno svako podržavanje i jačanje zabrane nasilja koju su propisale Ujedinjene nacije. U svim slučajevima kada je ta zabrana zanemarena, kad god neko negde vodi protivzakonit rat – to mora da bude jasno prepoznato i moraju da budu analizirane okolnosti koje su dovele do njega. Upravo sam to uradio u ovoj knjizi na osnovu niza primera. Međutim, pre svega želim da podsetim da je osnivanje Ujedinjenih nacija 1945. godine, u kojem je učestvovalo pedeset država, bilo izuzetno bitan korak u istoriji čovečanstva. Taj korak je probudio velike nade zato što je svedočio o novom stanju svesti. Nikada ranije u poslednje dve hiljade godina poglavari država širom sveta nisu odlučili da zabrane rat. Ta sasvim nova ideja ostaje plemenita i ispravna iako nam poslednjih sedamdeset godina pokazuju da to još nije uspešno sprovedeno u delo.

Podrivanje UN lažima

Posle Drugog svetskog rata SAD su izričito podržavale osnivanje Ujedinjenih nacija. Predsednik Hari Truman, koji je naredio bacanje dve atomske bombe na Japan, objasnio je da su Ujedinjene nacije važne, ali da nisu savršeno rešenje: „U svetu u kojem ne bi postojao takav mehanizam, bili bismo osuđeni na življenje u neprestanom strahu da ćemo biti istrebljeni. Dakle, bilo je važno da nečim započnemo, pa makar to bilo i nesavršeno.“ A Henri Kabot Lodž, kasniji američki ambasador u UN, rekao je da ova svetska mirovna organizacija u svetu „doduše, ne može da stvori raj, ali možda može da nas sačuva od pakla“.⁹

Pošto ovu svetsku mirovnu organizaciju sve do danas vode ljudi i njihove povremene žudnje za moći i bogatstvom, jasno je da Ujedinjene nacije moraju da budu odraz tih ljudi i njihovog stanja svesti, dakle nesavršene i istovremeno nezamenljive. Nemački politikolog Klaus Diter Volf, koji predaje na Tehničkom univerzitetu Darmštadt, sasvim dobro opisuje organizacije koje pripadaju sistemu Ujedinjenih nacija kada kaže da su one „grupa ostrva civilizacije usred mora anarhije“, i mada one „doduše, ne ovladavaju u potpunosti prirodnim stanjem između država u kojem ne postoje nikakva pravila“, ipak „pružaju važan doprinos u uvođenju sve jasnijih pravila igre koja će na duže staze izmeniti logiku politike moći.“¹⁰

⁹ Stephen Schlesinger: *Act of Creation: The Founding of the United Nations: A Story of Superpowers, Secret Agents, Wartime Allies and Enemies, and Their Quest for a Peaceful World* (Akt stvaranja: Osnivanje Ujedinjenih nacija: Priča o supersilama, tajnim agentima, ratnim saveznicima i neprijateljima i njihovom stremljenju za mirom u svetu), Westview Press 2003, str. 7.

¹⁰ Klaus Dieter Volf: *Die UNO: Geschichte, Aufgaben, Perspektiven* (UN: istorija, zadaci, perspektive), C. H. Beck 2011, str. 31.

Ujedinjene nacije su veliko pozorište. Irski političar Konor Kruz O'Brajen izvrsno je opisao jednom prilikom UN kao „svetu dramu“, rekao je da su upečatljiva prostorija Saveta bezbednosti i velika dvorana u kojoj se odvija Generalna skupština prvenstveno veličanstvene kulise, iako nije sasvim jasno da li je predstava komedija ili tragedija. „Pozornica ostaje moćna, čak i kada učesnici to nisu... pozorište apsurdna. Preplavljeno duhovima i utvarama, i to i kada je reč o obliku i kada je reč o sadržaju. Međutim, na ravni koja se tiče svih nas, to je bezna- dežno ozbiljna farsa od čijeg ishoda mogu zavisiti naši životi.“¹¹

Kada imamo u vidu veliki broj ratova, prinuđeni smo da potanko i precizno istražimo zašto su i kada Ujedinjene nacije sabotirane i nisu uspele da izvrše svoj zadatak. Ova knjiga pokazuje da uzrok te neefikasnosti nije pohranjen u sistemu Ujedinjenih nacija, već da su krivci pojedini članovi koji su povremeno postupali nepravedno i lažima podrivali rad Saveta bezbednosti i Generalne skupštine. To je, logično, tačka u kojoj se krije i rešenje problema „neefikasnosti“. Svaka reforma UN koja ne uzme u obzir problem laganja, dugoročno posmatrano, svakako će ostati neuspešna.

¹¹ Conor Cruise O'Brien: *The United Nations. Sacred Drama (Ujedinjene nacije. Sveta drama)*, Hutschinson 1968, str. 11.

2. Osnivanje NATO-a

Organizacija Severnoatlantskog sporazuma (*North Atlantic Treaty Organisation* – NATO) najmoćniji je i najbolje naoružan vojni savez koji je u svetu ikada postojao. Njegove zemlje članice potiču iz Severne Amerike i Evrope. Budžet za naoružavanje zemalja članica NATO-a mnogostruko premašuje budžete svih ostalih zemalja. Na početku se NATO usredsređivao na odbranu svojih članica i samo je retko vodio napadačke ratove. Nakon pada Berlinskog zida protivzakoniti napadački ratovi koje vodi NATO sve su učestaliji. Među njih spadaju i napad na Srbiju 1999, napad na Avganistan 2001, napad na Irak 2003, rušenje predsednika Gadafiga u Libiji 2011. i bombardovanje Sirije.

Dvadeset osam zemalja članica NATO-a

NATO je osnovan 4. aprila 1949. u Vašingtonu. Dvanaest članova osnivača bili su SAD, Belgija, Danska, Francuska, Island, Italija, Kanada, Luksemburg, Holandija, Norveška, Portugalija i Velika Britanija. Tek 1952. godine NATO-u su se pridružile

i Grčka i Turska. Španija je 1982. pristupila NATO-u. Kada je pao Berlinski zid i završio se hladni rat, NATO je imao šesnaest zemalja članica. U okviru Ujedinjenih nacija te zemlje su često glasale u skladu sa smernicama dobijenim iz Vašingtona jer su Evropljani imali koristi od zaštite koju su pružale SAD. Posle završetka hladnog rata znatno se povećao broj zemalja članica NATO-a, budući da je tada otpočelo njegovo proširivanje prema Istoku, što se Rusiji nimalo nije dopadalo. NATO danas broji dvadeset osam članica.

Nakon što je u maju 1955. u Nemačkoj osnovan Bundesver (Oružane snage SRN), i Savezna Republika Nemačka je 9. maja 1955. kao petnaesta država pristupila NATO-u. Pet dana kasnije države Istočnog bloka su pod vodstvom SSSR-a kao protivtežu NATO-u osnovale Varšavski pakt. U podeljenoj Nemačkoj su kapitalistički NATO i komunistički Varšavski pakt bili teritorijalno veoma blizu jedan drugom. Kod Čekpoint Čarlija, najpoznatijeg berlinskog graničnog prelaza, dodirivali su se američki sektor i ruski sektor, a postojali su trenuci kao, na primer, 1961. kada su se tamo sa dve strane Berlinskog zida sovjetski i američki tenkovi našli jedni preko puta drugih. Nemačka Demokratska Republika je, od osnivanja 1955. godine, bila članica Varšavskog pakta, zajedno sa SSSR-om, Poljskom, Rumunijom, Bugarskom, Mađarskom, Čehoslovačkom i Albanijom. U okviru Ujedinjenih nacija ovih osam članica Varšavskog pakta često su glasale onako kako je Moskva tražila.

SAD su bez sumnje najmoćnija članica NATO-a. One kontrolišu NATO od njegovog osnivanja 1949. „Jedina međunarodna organizacija koja je ikada obavljala svoj posao jeste NATO, i to zato što je to vojni savez, a mi ga predvodimo“, objasnio je jednom prilikom američki predsednik Ričard Nikson.¹² Evropljani

¹² Niksonov citat iz: *The Independent on Sunday*, 21. jun 1998. Recenzija knjige: Monica Crowley: *Nixon in Winter (Nikson zimi)*, Tauris 1998.

nisu želeli da priznaju nadmoć SAD unutar NATO-a zato što je ta činjenica značila da su oni samo vazali. Evropljanima je dozvoljeno da imenuju najvišeg civilnog službenika NATO-a, generalnog sekretara. Ta osoba se često pojavljuje na televiziji i daje brojne novinske intervju, pa tako NATO dobija „evropsko lice“. U ovom trenutku generalni sekretar NATO-a je Norvežanin Jens Stoltenberg, a pre njega na tom položaju bili su Danac Anders Fog Rasmussen, Holanđanin Jap de Hop Šefer i Britanac Džordž Robertson.

Međutim, da bi američka nadmoć unutar NATO-a bila obezbeđena, nije presudan položaj generalnog sekretara koji je, takoreći, zadužen za javni rad, već čin najvišeg vojnog komandanta za evropsku teritoriju. A taj čin, čiji je pun naziv vrhovni komandant savezničkih snaga za Evropu (*Supreme Allied Commander Europe* – SACEUR), uvek pripada nekom američkom generalu i glavno sedište mu je u Vrhovnoj komandi savezničkih snaga za Evropu (*Supreme Headquarters Allied Powerd Europe* – SHAPE) u belgijskom gradu Monsu. Od 2013. godine SACEUR je američki general Filip Bridlov. Njegovo ime mnogo je ređe zastupljeno u masovnim medijima te stoga nije tako poznat kao generalni sekretar Jens Stoltenberg, ali je zato mnogo moćniji jer je SACEUR zadužen za planiranje, pripremanje i vođenje svih ratova u kojima učestvuje NATO. Prvi SACEUR bio je Dvajt Ajzenhauer, potonji predsednik Amerike koji je 1953. svrgnuo vladu u Iranu. Još jedan poznatiji SACEUR bio je Lajman Lemnicher, koji je 1962. godine u okviru operacije *Nortvuds* predložio da miniraju američke brodove ispred Kube, a potom da taj zločin pripišu Kubancima i tako pred svetskom javnošću opravdaju američku invaziju na to karipsko ostrvo.

NATO je delatan i kada je reč o sprovođenju tajnih vojnih operacija iako masovni mediji izuzetno retko pišu o tome. Godine 1990. izašlo je na videlo da je NATO u Evropi osnovao takozvane „Tajne odrede za ratovanje iza neprijateljskih linija“

(*Stay-behind*). Za vreme hladnog rata zadatak tih odreda bio je da se, ukoliko Sovjeti napadnu neku teritoriju zemalja NATO-a, bore iza neprijateljskih linija i da čak i u mirnim vremenima, u zemljama NATO-a dejstvuju protiv komunista i socijalista u slučaju da ovi postanu previše moćni i počnu, takoreći, „iznutra“ da ugrožavaju NATO. U Italiji su ti tajni odredi radili pod imenom operacija *Gladio* (*Operation Gladio*). U Nemačkoj su Amerikanci za svoje odrede za ratovanje iza neprijateljskih linija vrbovali desničarske oficire koji su u prošlosti bili pripadnici SS-a kako bi time bilo zajemčeno antikomunističko opredeljenje. Te tajne odrede obučavale su britanske i američke specijalne jedinice, posedovali su eksploziv i tajna skladišta oružja i, po pravilu, bili su deo vojne obaveštajne službe zemlje NATO-a u kojoj su bili smešteni. Ni stanovništvo, a ni većina političara nisu znali da ta tajna strana NATO-a uopšte postoji. Neki od tih tajnih odreda NATO-a bili su umešani u zločine kao što su rušenja vlada, teroristički napadi i mučenja, pa je zato 1990. godine Skupština Evropske unije tražila da delovanje „Tajnih odreda za ratovanje iza neprijateljskih linija“ u svim zemljama NATO-a bude podrobno istraženo, međutim, NATO je blokirao taj poduhvat, pa se to na kraju nije ni dogodilo. Za vreme svog dugogodišnjeg istraživanja tajnih odreda NATO-a, i sâm sam ustanovio da NATO ne dozvoljava nikakav uvid u tu mračnu stranu svog delovanja. Uprkos činjenici da sam nekoliko puta podneo zahtev, nisu mi stavljeni na raspolaganje dosijeji o „Tajnim odredima za ratovanje iza neprijateljskih linija“. NATO nije ni transparentno ni demokratski organizovan, već deluje kao vojni savez hijerarhijskog ustrojstva u kojem prevladava princip tajnosti, pre svega kada je reč o teškim zločinima.¹³

¹³ Daniele Ganser: *NATO-Geheimarmee in Europa. Inszenierter Terror und verdeckte Kriegsführung (Tajni odredi NATO-a u Evropi. Proizvodnje terorizma i prikrivene vojne operacije)*, Orell Füssli 2008.

Partnerstvo za mir (*Partnership for Peace*)

Švajcarska i Austrija su neutralne zemlje i nisu članice NATO-a, ali u potpunosti su okružene zemljama NATO-a i samim tim su snažno uključene u njegovu bezbednosnu arhitekturu. U tom smislu i ja u Švajcarskoj živim na proširenoj „teritoriji NATO-a“. Od 1966. godine Švajcarska sudeluje u takozvanom „Partnerstvu za mir“ (PzM). PzM je politički potez NATO-a čiji je cilj obezbeđivanje bezbednosno-političke saradnje sa nečlanicama. I Austrija je od 1995. godine članica PzM, a austrijski vojnici su od tada u više navrata učestvovali u vojnim vežbama NATO-a.

U Švajcarskoj ljudi nisu baš blagonakloni prema Partnerstvu za mir. Mnoge Švajcarkinje i Švajcarci čak i ne znaju da je njihova zemlja članica PzM, koje je tako blisko ciljevima NATO-a. Član Državnog saveta Luci Štam je u septembru 2014. izneo zahtev u kojem je citirao bivšeg američkog ministra odbrane Vilijama Perija, koji je objasnio: „Razlika između članstva u NATO-u i sudelovanja u PzM mora da bude neznatna, debljine lista papira.“ Član Državnog saveta Štam kritikovao je dalji razvoj programa PzM „koji pritajeno ide u pravcu ostvarivanja sve tešnjeg povezivanja kako bi se pripremio put za članstvo u NATO-u.“ Rekao je da NATO već uvlači Švajcarsku u „borbu za političku moć“, a to je nešto što trajno podriva vojni i svaki drugi vid neutralnosti Švajcarske. „Švajcarska zato mora da istupi iz NATO-vog programa PzM“, tako je glasio jasan zahtev ovog švajcarskog odbornika.

Rezultati mog istraživanja vode ka istom ovom zaključku. Ako uzmemo u obzir mnoštvo protivzakonitih ratova u koje je umešan NATO, mislim da bi švajcarsko stanovništvo trebalo da izglasa istupanje iz takozvanog Partnerstva za mir, pošto je ovde zapravo reč o „partnerstvu za rat“, u kojem Švajcarska ne bi trebalo da sudeluje. Međutim, Švajcarski državni savet to

posmatra iz nekog drugog ugla, te stoga istrajava u članstvu u Partnerstvu za mir. U svom obrazloženju iz 2014. Državni savet je objasnio da istupanje iz Partnerstva za mir ne bi imalo smisla i tvrdio je: „Ni slučajno nije reč o pritajenom ostvarivanju tešnje veze ili pripremi za ulazak Švajcarske u NATO.“¹⁴

I u Nemačkoj su se mogli čuti kritički glasovi koji su tražili izlazak Nemačke iz NATO-a i zatvaranje vojne baze Ramštajn i svih ostalih američkih vojnih baza. Među te hrabre glasove, koji ne predstavljaju većinu i vrlo su slabo zastupljeni u nemačkoj vladi ili skupštini, spada i poznati nemački teolog Ojgen Dreverman. U saglasju sa Adornovim rečima: „Ne postoji ispravan život u pogrešnom“, može se reći da je NATO ono što je pogrešno i da u tome ne može da se dogodi ništa ispravno, tvrdi Dreverman. I zato Nemačka mora da istupi iz NATO-a. Rekao je da je NATO „kriminogeno udruženje, mafijaška organizacija“. I Diter Dajzerot, sudija Saveznog upravnog suda, preispituje ulogu NATO-a i zato je na svom javnom predavanju na Bremenskom univerzitetu sažeo svoje mišljenje i NATO i njegovo delovanje u današnjici opisao rečima bivšeg kancelara Helmuta Šmita: „Postojanje ove organizacije uistinu nije neophodno. Objektivno posmatrano, reč je o oruđu američke spoljne politike, američke globalne strategije.“¹⁵

¹⁴ Curia Vista. Geschäftsdatenbank Schweizer Parlament (*Poslovna baza podataka Švajcarske skupštine*), Podnesak Lucija Štama: Istupanje iz NATO-vog vojno-političkog programa „Partnerstvo za mir“ 18. septembra 2014. i odgovor Državnog saveta 19. novembra.

¹⁵ Govori Ojgena Drevermana i Ditera Dajzerota 26. aprila 2013. na Bremenskom kongresu *Quo vadis NATO?* – Herausforderungen für Demokratie und Recht (Izazovi demokratije i pravnog sistema).

3. Imperija SAD

U istoriji čovečanstva iznova i iznova su postojale države koje su izvesno, ograničeno vreme bile moćnije i uticajnije od ostalih. Te države nazivamo imperije. Među njih spada Rimska imperija, čije se središte moći pre otprilike dve hiljade godina nalazilo u Rimu i Italiji i čije je područje uticaja obuhvatalo celo Sredozemlje i današnju Španiju, Francusku, Grčku, Tursku, Siriju i u Severnoj Africi Tunis i Alžir. Madrid je bio središte moći Španske imperije, koja je u 16. veku obuhvatala današnje države Meksiko, Gvatemalu, Honduras, Kostariku, Nikaragvu, Panamu, Kolumbiju, Peru, Filipine, Saharu i delove SAD. I Britanska imperija bila je moćna i u 19. veku imala je najjaču trgovačku i ratnu flotu. Središte moći Britanske imperije bio je London i njeni zastupnici hvalisali su se da u njihovom carstvu sunce nikada ne zalazi. Britanska imperija obuhvatala je Australiju, Indiju, Južnu Afriku, Kanadu i istočnu obalu SAD. Globalna nadmoć Britanaca doprinela je širenju engleskog jezika i kulture u celom svetu.

Imperije su uglavnom poziciju sile pokušavale da iskoriste za uvećavanje svog uticaja i moći zasnovanih na nadziranju sirovina i trgovačkih ruta, kao i usavršavanju svojih ratnih

tehnika. Istorijski posmatrano, sve imperije su uvek obraćale pažnju na to da njihovi dvorski istoričari sve postupke same imperije, pa čak i ratove, prikažu kao nešto pametno, nužno i pravedno. Britanski istoričar Pol Kenedi s pravom je skrenuo pažnju na činjenicu da takvo pisanje istorije uvek zataškava degeneraciju imperija. Imperije nastaju i nestaju. Nijedna imperija ne traje večno. „Imperijalna prenapregnutost“, kako je Kenedi naziva, uvek vodi ka tome da moćne države svoju moralnu nadmoć gube zbog zloupotrebe moći, zato što materijalne i ljudske zalihe istovremeno upotrebljavaju na više mesta, čime dolazi do prenaprezanja snaga, a krajnja posledica je pad imperije.¹⁶

Po čemu prepoznamo imperiju?

Danas su najmoćnija zemlja u svetu bez sumnje SAD. Zato ću u ovoj knjizi koristiti pojam „imperija SAD“, što će pojedinim čitaocima biti neobično pošto ga masovni mediji u Nemačkoj, Austriji i Švajcarskoj izbegavaju jer bi u suprotnom to moglo da prouzrokuje napetosti u odnosima sa SAD, a to bi, opet, moglo da dovede i do ekonomskih nepovoljnosti. Međutim, naziv „imperija SAD“ je istorijski tačan i izoštrava nam pogled na istinsku raspodelu moći od 1945. godine, a to je naročito važno ako želimo da analiziramo način rada Ujedinjenih nacija. Nije teško prepoznati imperiju. Po pravilu, imperija je najveća ekonomska i vojna sila u okviru određene istorijske epohe. Ako se rukovodimo bruto domaćim proizvodom (BDP) američke privrede, odmah nam postaje jasno da su SAD u ovom trenutku najveća ekonomska sila sveta, čak ispred Kine. Osim toga, SAD

¹⁶ Paul Kennedy: *The Rise and Fall of the Great Powers. Economic Change and Military Conflict from 1500. to 2000.* (Pol Kenedi: *Uspon i pad velikih sila. Ekonomske promene i ratovanje od 1500. do 2000. godine*, CID 2003), Random House 1987.

raspolazu dolarom kao svetskom rezervnom valutom i pritom mogu same da ga štampaju.

Amerika je i vojno mnogo nadmoćnija od ostalih. Poseduje deset nosača aviona na nuklearni pogon, dok ostale stalne članice Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, dakle Velika Britanija, Francuska, Rusija i Kina, imaju samo po jedan takav nosač aviona. Pre svega kada obratimo pažnju na vojni budžet, sasvim jasno možemo videti u kojoj meri *imperija* SAD prednjači u odnosu na ostale. Godine 2015. ta *imperija* je potrošila 600 milijardi dolara u vojne svrhe. Kina je na drugom mestu sa znatno manjih 200 milijardi, zatim slede Rusija (80 milijardi), Saudijska Arabija (80 milijardi), Francuska (60 milijardi), Indija (50 milijardi) i Nemačka (50 milijardi).¹⁷

Imperija SAD je i sa udelom od trideset procenata najveći izvoznik oružja, veći od Rusije, Kine, Francuske i Velike Britanije. Rezultati rada Stokholmskog instituta za istraživanje mira (SIPRI) pokazali su da su pet stalnih članica Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, koje su zapravo zadužene za očuvanje mira u svetu, u stvari najveći izvoznici oružja – a to je izuzetno neprijatna činjenica. Stalne članice Saveta bezbednosti UN zarađuju od ratova zato što se povećava izvoz njihovog oružja u područja sukoba. Istraživanja SIPRI-ja pokazuju da, pored ovih pet svetskih sila koje imaju pravo veta, i zemlje NATO-a kao što su Nemačka, Španija, Italija i Holandija spadaju među deset najvećih izvoznika oružja na svetu.¹⁸

Pored najvećeg vojnog budžeta, *imperija* SAD ima više od 700 vojnih baza raspoređenih po celom svetu, između ostalog i u Nemačkoj, na primer, bazu Ramštajn, protiv koje nemački narod često organizuje demonstracije zato što se odatle

¹⁷ SIPRI Fact Sheet: Trends in World Military Expenditure 2015. (Informativna brošura: Svetski trendovi u vezi za vojnim troškovima 2015)

¹⁸ Globales Hochtöten. Bericht des Friedensforschungs-Instituts SIPRI (Globalno naoružavanje. Izveštaj Instituta za istraživanje mira SIPRI), Neue Zürcher Zeitung, 5. April 2016.

vrši koordinacija američkih dronova. Amerikanac Čalmers Džonson, profesor političkih nauka iz Kalifornije, detaljno je proučio imperijalistički razvoj SAD. „Postojala su vremena kada je bilo moguće utvrditi razmere imperije na osnovu broja njenih kolonija. Američka verzija kolonija su vojne baze“, glasi Džonsonov pametan zaključak. „Posmatranjem rasprostranjenosti naših vojnih baza po svetu, možemo mnogo da naučimo o otisku stopala našeg sve snažnijeg imperijalizma, a primetićemo i da, u skladu sa tim, vojna pitanja igraju sve veću ulogu u politici.“ Vojne baze služe mornarici za stacioniranje brodova, ratnom vazduhoplovstvu – kao piste za avione i helikoptere, i uopšte kao kasarne za vojnike i skladišta oružja. „Godine 2005. postojalo je 737 vojnih baza SAD smeštenih u drugim zemljama“, kaže Džonson.¹⁹

U SAD retko možemo čuti da neko koristi pojam *imperija* zato što on obuhvata i izrabljivanje i tlačenje drugih zemalja. „Mi smo veoma mlada imperija. Ne želimo čak ni da pomišljamo da smo imperija“, rekao je Amerikanac Džordž Fridman iz *Stratfora* 2015. godine.²⁰ I u Evropi vrlo mali broj ljudi naziva SAD *imperijom* i mnogi ne bi umeli da kažu koliko je ljudi ubijeno u ratovima koje je ta imperija vodila posle 1945. zato što te brojke nikada nisu navedene ni u jednim novinama. „Moramo znati da se nalazimo usred jednog manipulativnog konteksta“, objasnio je Rajner Mausfeld 2015. godine na predavanju koje je održao na Univerzitetu u Kilu. „Na osnovu zvaničnih dokumenata možemo zaključiti da su SAD od Drugog svetskog rata do danas odgovorne za smrt 20 do 30 miliona ljudi. Budući da je reč o tako velikim brojkama, moramo da se zapitamo: kako je te stravične razmere uopšte moguće sakriti od stanovništva?

¹⁹ Chalmers Johnson: *Nemesis: The Last Days of the American Republic* (*Nemezis: Poslednji dani američke republike*), Macmillan 2007, str. 138.

²⁰ Predavanje održano pred Čikaškim savetom za globalna pitanja 4. februara 2015. Youtube: George Friedman, *Europe: Destined for Conflict?* (*Evropa: Predodređena za sukob?*)

Činjenice su poznate. Samo su postale nevidljive kao posledica raščlanjavanja i izostavljanja konteksta. To znači da se jednostavno nije dogodilo. A i ako se dogodilo, ne igra veliku ulogu. To nikoga ne zanima.²¹

Mausfeld s pravom kritikuje činjenicu da se u zemljama NATO-a nedovoljno pominje 20 miliona mrtvih koje *imperija* SAD od 1945. nosi na savesti. Žrtve ostaju nevidljive zato što u zemljama NATO-a retko ko govori o njima ili se bavi istraživanjima u vezi sa tim. Ni sami Amerikanci često ne vide žrtve svojih ratova, a i ne žele da ih vide. Međutim, ja mislim da je došlo vreme da bez okolišanja govorimo o protivzakonitim ratovima koje vodi NATO i da ih u celosti raskrinkamo. Tokom prethodnih godina sam na svojim predavanjima u Berlinu, Hamburgu, Minhenu, Bernu, Cirihi, Lucernu, Beču, Salzburgu i drugim gradovima uvek koristio pojam „*imperija* SAD“ i objašnjavao sam zašto je on istorijski tačan. Ljudi koji dolaze na moja predavanja ili ih gledaju preko *Jutjuba* smatraju ispravnim i važnim da sasvim iskreno i bez okolišanja razgovaramo o *imperiji* SAD i njenoj zloupotrebi moći u drugim zemljama.

Međutim, pored i te kako opravdane kritike *imperije* SAD, najveća teškoća je što to lako može da sklizne u opšti antiame-rikanizam koji ne pravi nikakve razlike. Ja sam u više navrata putovao u SAD i tamo upoznao prekrasne ljude od kojih sam mnogo naučio. Osim toga, bavim se istraživanjem mira, a jedan od glavnih postulata je da se između nacija ne sme potpirivati mržnja jer se ljudi suviše brzo i lako grupišu na temelju nacionalnog identiteta. Po mom mišljenju, kritika *imperije* SAD je opravdana, ali uvek mora da nam bude jasno na koga se odnosi, budući da u SAD postoje najrazličitije grupacije.

²¹ Youtube: Profesor psihologije dr Rainer Mausfeld: *Warum schweigen die Lämmer? – Techniken des Meinungs- und Empörungsmenagements* (Zašto su jaganjci utihnuli? – Tehnike menadžmenta oblikovanja mnjenja i izazivanja preneražavanja), predavanje održano na Univerzitetu Kristijan Albreht u Kilu 22. juna 2015.